

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ЛУГАНСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

МАГІСТЕРСЬКІ ЧИТАННЯ – 2012

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

26 жовтня 2012 р.

Луганськ

Повнотекстова БД та перспективи її розвитку

Актуальність. Одним із факторів, що на сьогодні впливають на бібліотечну теорію та практику, є глобальна інформатизація суспільства, в умовах котрої у бібліотеках, зокрема університетських, починається розширення сфери об'єктів комплектування (передусім на електронних носіях) і відбувається трансформація традиційних технологій на всіх етапах та процесах бібліотечної діяльності. Виникають нові форми організації документів, серед котрих набувають поширення повнотекстові бази даних (ПБД).

Серед науковців, що займалися даною проблемою, відзначимо Л. І. Альошина [1], Я. Л. Шрайберга [5;6], Ф. С. Воройського [2], А. І. Земського [4], та ін.

Одним із складових компонентів електронної бібліотеки ЛНУ імені Тараса Шевченка є база даних повнотекстових видань. Відомо, що повнотекстові бази даних забезпечують інтеграцію широкого спектру інформаційних ресурсів, включаючи тексти, відео матеріали, картографічну, математичну та інші типи інформаційних ресурсів, які можуть зберігатися в електронній бібліотеці у вигляді цифрових інформаційних об'єктів. А також мають перелік переваг: підвищення оперативності надання користувачам необхідної літератури, документів і даних; використання електронних копій, яке запобігає погіршенню стану оригінальних документів, скорочуючи кількість видач читачам або зовсім виводячи оригінали з обігу, і дозволяє зберігати страхові масиви документів на випадок втрати оригіналів; стають доступними для значно більшого числа користувачів документи, наявні в бібліотеці в обмеженій кількості (рідкісні книги тощо) або в єдиному екземплярі. Для більшості користувачів електронна форма надає єдину можливість одержати необхідний документ.

Фонд повнотекстових документів бібліотеки ЛНУ імені Тараса Шевченка формується з 2008 року. Основними джерелами комплектування фонду є:

- купівля електронних ресурсів на дисках;
- інтеграція в бібліотечне обслуговування web-ресурсів;
- сканування документів із втраченим авторським правом, тобто фонд рідкісної книги;
- електронні документи, які передаються з видавничо-редакційного відділу університету;
- автореферати дисертацій.

На даний момент в електронному вигляді є повні тексти дисертацій, збірки наукових праць і лекцій викладачів університету, матеріали наукових конференцій, магістерські роботи студентів, підручники і навчальні посібники, періодичні видання університету.

Тематичний склад ресурсів електронної бібліотеки (ЕБ) визначається відповідно до навчального, наукового та виховного процесів університету.

Документи, що формують повнотекстову базу інформаційних ресурсів, після бібліографічного опису й обліку розташовують на сервері бібліотеки з можливістю доступу в локальній мережі, інформація про видання зазначається в електронному каталозі. Прийом, перевірка, реєстрація та резервне копіювання електронних документів здійснюється відділом інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення. CD або DVD з електронною версією документа зберігається в книгосховищі бібліотеки.

Питання авторського права в бібліотечно-інформаційній діяльності є найбільш важливими не тільки для бібліотеки ЛНУ імені Тараса Шевченка, але і для всіх бібліотек України. Актуальність цієї проблеми зростає в умовах використання електронних ресурсів бібліотеки [3].

У той же час, бібліотека несе відповідальність за збереження й цілеспрямоване використання електронного документа. Усі надані авторами електронні документи зберігаються на сервері бібліотеки і використовуються читачами в режимі „ознайомлення” без права на корегування та копіювання документу, який формується шляхом конвертування електронних документів в pdf-формат зі встановленням паролю. Але на ряду з цим у користувача є можливість санкціонованого роздруку частини повнотекстових електронних ресурсів.

Так само локальні користувачі можуть здійснювати пошук необхідної інформації в повнотекстовій базі даних через web-сайт бібліотеки. Повнотекстові електронні ресурси доступні тільки в електронному читальному залі бібліотеки. Необхідний документ користувач може знайти скориставшись системою пошуку. Пошук здійснюється за наступними атрибутами: автор, назва, рік, тип документа, тематичний розділ. Можна вказувати декілька атрибутів залежно від того, який електронний ресурс необхідний і які дані про нього відомі.

Отже діяльність бібліотеки активно переміщується в нове інформаційно-комунікаційне середовище. За цих обставин електронні ресурси стають об'єктами бібліотечних технологій, а також продуктами бібліотечної інформаційної діяльності. На сьогоднішній день в бібліотеці створено майже 2000 одиниць повнотекстових електронних документів різних видів і тематичної спрямованості.

Інформаційні матеріали в цифрових форматах набувають підвищеного попиту з боку користувачів. Це потребує якісного вдосконалення системи бібліотечно-інформаційного обслуговування, яка базуватиметься саме на електронних інформаційних ресурсах бібліотеки [4, с.58].

Впроваджуючи автоматизацію у всі бібліотечні процеси, бібліотека досягла значних результатів, але на цьому вона не зупиняється. Слідкуючи за розвитком і впровадженням інформаційних технологій в бібліотечну діяльність вона продовжує свій розвиток. До перспектив розвитку електронної бібліотеки ЛНУ імені Тараса Шевченка входять:

- організувати електронну доставку документів (ЕДД);
- сформувати повнотекстову базу даних періодичних видань педагогічного, психологічного, філологічного напрямків;
- оцифрувати найбільш цінну частину фонду бібліотеки;
- створювати повнотекстові бази даних навчальної літератури та статей з періодичних видань;
- продовжити формування баз даних дисертацій, захищених в університеті, наукових та методичних праць викладачів, дипломних та магістерських робіт;
- організувати співробітництво в рамках обміну науковою інформацією з бібліотеками ВНЗ України.

Вирішення цих питань значною мірою сприятиме запровадженню новітніх технологій у практику роботи бібліотеки ЛНУ імені Тараса Шевченка у період модернізації вищої освіти України.

З вересня 2012 року відділ інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення почав наповнювати електронними ресурсами репозиторій Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Адреса репозиторію в мережі Інтернет: <http://dspace.luguniv.edu.ua/>.

Репозиторій – спеціальний сервер, з якого можна завантажити програмне забезпечення. На сервері зберігається архів програмних продуктів, які доступні для завантаження [7].

Репозиторій тобто електронний архів ЛНУ ім. Т. Шевченка – інституційний репозиторій відкритого доступу, що забезпечує накопичення, систематизацію зберігання в електронному вигляді продукти інтелектуальної діяльності наукового, освітнього та методичного призначення, створених університетськими спільнотами, аспірантами чи студентами, та забезпечує довготривалий, постійний і надійний безкоштовний відкритий доступ через мережу Інтернет, поширення цих матеріалів у середовищі світового науково-освітнього товариства.

Репозиторій ЛНУ ім. Т. Шевченка є частиною загального електронного фонду наукової бібліотеки.

Таким чином, репозиторій університету сприяє поповненню електронного фонду наукової бібліотеки, сприяє навчальному процесу в університеті та сприяє зростанню популярності університету.

Повнотекстова бази даних стає невід'ємною частиною діяльності в багатьох областях науки, культури, освіти та ін., використання в роботі бібліотеки ЛНУ імені Тараса Шевченка цих інформаційних продуктів дозволяє більш повно та релевантно задовольнити запити користувачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алешин Л. И. Автоматизация в библиотеке : учеб. пособие / Л. И. Алешин. – М. : ИПО Профиздат : Изд-во МГУКИ, 2001. – Ч. 1. – 176 с.
2. Воройский Ф. С. Основы проектирования автоматизированных библиотечно-информационных систем / Ф. С. Воройский. – М. : ФИЗМАТЛИТ, 2002. – 384 с.
3. Закон України „Про авторське право і суміжні права” : [Електронн. ресурс]. – Режим доступу : http://www.yablonsky.com.ua/Z2627_01.htm.
4. Земсков А. И. Электронные библиотеки : [Электрон. ресурс] / А. И. Земсков, Я. Л. Шрайберг. – Режим доступу : <http://www.ellib.gpntb.ru>.
5. Шрайберг Я. Л. Автоматизированные библиотечно-информационные системы России: состояние, выбор, внедрение, развитие / Я. Л. Шрайберг, Ф. С. Воройский. – М. : Либерия, ГПНТБ, 1996. – 273 с.
6. Шрайберг Я. Л. Основные положения и принципы разработки автоматизированных библиотечно-информационных систем и сетей : гл. тенденции окружения, осн. положения и предпосылки, базовые принципы : монографія / Я. Л. Шрайберг. – М. : ГПНТБ Росии, 2000. – 130 с.
7. Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Репозиторій> – Загл. з екрану.